

Summary in English

Mieczysław Czychowski, a poet and painter, was born in Dzbenin near Ostrołęka on May 26, 1931 and died on January 23, 1996 in Gdynia Redłowo at the age of 65. He made his debut with a social realist poem published by "Dziennik Bałtycki" in 1951 and nine years later Wydawnictwo Morskie printed his volume of poetry *Miejsca wydrążone*. Despite the fact that he had lost his hand as a result of an unfortunate accident on the day adopted as the first day of peace after World War II, he graduated from the State College of Fine Arts in Gdańsk in 1958.

From 1950 until his death Czychowski was associated with the Tri-City, where he lived and published most of his works. In the local community of poets (both his peers and younger generations) and other artists, as well as the few literary experts during the times of PRL in Gdańsk, he was considered as an artist of many talents, a versatile painter and a gifted writer whose pen and brush capabilities went far beyond the provincial. Mieczysław Czychowski led a controversial lifestyle, which meant that throughout the years his persona became synonymous with various legends.

The height of Czychowski's work, both literary and artistic, occurred in the 1960s and 1970s. At that time the artist originally from a Mazovian village was certainly one of the most important Tri-City poets - his writing was present and noticeable in all the collective anthologies of the coast's poetry and in the extended anthologies of post-war Polish poets. His works were also discussed in various reviews published in the press and in compact publications, also later on in the scientific works of researchers associated with the University of Gdańsk.

The thesis titled *Mieczysław Czychowski. Selected poetry and correspondence. Commented critical edition*, was written between 2011-2020 under the supervision of professor Stefan Chwin DSc at the University of Gdańsk. It consists of two volumes - the first entitled *Comment. The outline of Mieczysław Czychowski's biography* and the second *Sources* - just over 1000 pages.

The first part of volume I entitled *Opening Comment* is an interpretation of the most important information that the reader should become acquainted with before reading.

In volume I the first part of chapter I entitled *Comment. The outline of Mieczysław Czychowski's biography*, focuses on the period from the artist's birth (1931) to when he left his hometown of Dzbenin near Ostrołęka at the age of nineteen. It is

a collection of biographical hypotheses, which were based on preserved documents and notes of the painter-poet and the memories of his sister. In this part I present, using Czychowski as an example, the role of an outcast in a rural society, among other points. There are many indications that Czychowski was a dissenter in Dzbenin from at least 1945 until he left his native village.

The author of this work endeavours to answer the following questions in the next part. Is the biography that covers the first nineteen years of the poet-painter's life characterised by something unusual, which would distinguish him from other writers of rural origin, who created the so-called peasant literature in PRL? Perhaps young Czychowski participated in events, which due to the specific historical time frames, were part of the usual experience of his generation? Did Czychowski, as a poet, have any particular interest in the topics of childhood, motherhood, war, travel? If so, how did these themes function in his poetry?

The second part of chapter I in volume I of the following study covers the period from September 1, 1950 to June 18, 1952. It is referred to in this work as the *orłowski period*, which was the time when Czychowski studied at the State Secondary School of Fine Arts in Gdynia Orłowo and at the same time began his literary and artistic work on the coast. The author outlines here for instance the way the social promotion mechanism functioned in the PRL and shows how in the years 1950-1952 Mieczysław Czychowski suddenly transformed from a rural boy to a young artist with great creative ambitions. The future poet-painter was then one of the many young people from a rural background which before the war was a closed off and separate reality in contrast to cities, who left their homeland and took advantage of the opportunity to gain education thanks to the ideology adopted by the authorities at that time.

The author of the thesis in this part tries to answer various questions, for instance: Was Czychowski a traveler or an outcast? Is his social promotion a model example of the fate of a peasant son in the city, or was it somewhat different than in the case of other writers? Is the subject of change, the dynamics of fate, dreams and hopes present in juveniles or in later work of the author of *Misterium na uboczu*? What concerned him as a poet during his secondary school education in Gdynia, while he was undergoing the aforementioned change most drastically?

The third part of chapter I in volume I of this study concerns the period from September 1, 1952 till July - August 1958 called in this thesis *the student period* when Mieczysław Czychowski studied at the State College of Fine Arts first in Sopot, then in

Gdańsk and it was still prior to the debut of his volume of poems. The difficulties in adapting to the city and the so-called urban lifestyle of artists of rural origin in the PRL was presented among other issues. Czychowski experienced these difficulties after a period of euphoria while studying at the State College of Fine Arts but also afterwards.

The author of the work in this part of the argument among others tries to answer the following questions. What significance in Czychowski's biography does the correspondence, which he initiated in 1950 and continued for at least 36 years, with his peasant mother have? How does Czychowski exploit the themes of the city and the village in his poetry? How does he portray these domains in his works?

The fourth part of chapter I in volume I of this study concerns the period from September 1958 to about June 18, 1962 which is called in this thesis *the vagabond period* and takes the reader to the subsequent years of Czychowski's existence on the coast. It was a particularly difficult time for him, after graduation, being a period of waiting for the allocation of an apartment and wandering around various places with no sense of stability, in particular professional and financial. This period, as reflected in the correspondence of the poet-painter with his mother, was for him the time of greatest spiritual dilemmas, but it should also be noted that these years were for Czychowski creatively - in terms of poetry - abundant.

In this part of the work the author attempts to present, among others, what were the psychological predispositions to existence outside of the spiritual rural homeland of the author of *Progresja* and how in his case the mechanism of trauma, which perhaps might have been acquired in childhood - there are strong suggestions that was the case - and fully disclosed in letters around the year 1960 could function. The author of the work tries to answer in this part of the argument among others the following questions. Does the reader encounter the subject of trauma in the works of the poet-painter? If so, how is this theme presented in Czychowski's poetry?

The fifth part of chapter I in volume I of this study concerns the decade 1962-1972 in which Czychowski began to be more involved in the community of Gdansk writers. The reader becomes familiar with the literary society of the coast of that time. The author attempts to place the work of Mieczysław Czychowski among the achievements of not only Gdańsk poets, but also those based around Warszawa and Kraków (the 1956 generation, Hybrids Poetic Orientation, the so-called peasant work). This part of the argument also includes the characteristics of Czychowski's poetry

according to critical perception.

The sixth part of chapter I in volume I of this commentary details almost 25 years of Mieczysław Czychowski's life, starting from 1972 when the poet-painter undoubtedly lost some of his literary spark. The author of the argument, using Czychowski as an example, presents the issue of creative impotence and artistic burnout. The author also attempts to answer the following question: Does Czychowski's poetry from the 1980s include any works that the Gdansk artist would be proud of during his younger years?

Chapter II of volume I is the exposition of the principles of publishing selected poems and Czychowski's correspondence with a brief summary of the difficulties encountered during the development and research of the sources. The letters of the poet-painter contain around a thousand explanatory footnotes, the content of which was developed on the basis of conversations with all the most important living people who have known Czychowski, as well as queries including the artist's entire legacy preserved in several archives, primarily the archives of the Gdańsk Library of the Polish Academy of Sciences. It is a monumental piece of work and it has taken several months to collect it.

Chapter III of volume I is a bibliography consisting of over 40 pages.

Additional photographs, images of autographs and reproductions of Czychowski's paintings obtained from various sources are complementing the thesis in chapter IV of volume I.

Volume II contains the following chapters: *Selected Poems*, *Correspondence*, *Auxiliary Apparatus*.

In the volume II chapter entitled *Selected poems* there are included selected poems by Mieczysław Czychowski published in volumes and collections of poetry (*Powroty*, Ostrołęka 1985, *Miejsca wydrążone*, Gdynia 1960, *Misterium na uboczu*, Gdynia 1966, *Progresje*, Gdynia 1968, *Zapisywanie trenu*, Gdańsk 1971, *Lasem, losem, zbroczem życia*, Gdańsk 1974, *Krwią lamowane*, Gdańsk 1979, *Wiersze wybrane*, Gdańsk 1985, *Pisane na szybie*, Gdańsk 1988) supplemented with footnotes and text variations of these poems developed on the basis of comparisons of publications in volumes and retrospective collections, as well as selected poems by Mieczysław Czychowski not published in volumes and collections of poetry in an editorial preparation, supplemented with footnotes and selected on the basis of comparisons of various manuscript and typescript versions of all preserved editorials.

In the volume II chapter entitled *Correspondence*, in the part entitled *Correspondence of Mieczysław Czychowski with his mother Wiktoria Cychowska (1st voto Czychowska) née Romanik*, letters are grouped chronologically in the following order: September 1st 1950 - June 18th 1952, *the orłowski period* (time of study at the State Secondary School of Fine Arts in Gdynia Orłowo - the beginning of his literary and artistic work on the coast), September 31st 1952 till June-July 1958, *the student period* (the time of studies at the State College of Fine Arts in Sopot / Gdańsk - prior to the publication of his volume of poetry), September 1958 - June 18th, 1962, *the vagabond period* (the time prior to living in Gdynia - around the time of the book debut), from around June 18th, 1962 - before November 21st, 1972, *the creative period* (the time of living in Gdynia at Świątojańska St., then in Gdańsk at Kręcki St. - the flourishing of his literary and artistic creativity), from around November 21st, 1972, *the family period* (the time of living in Gdańsk at Kartuska St. - decline in literary output), letters, fragments and envelopes, which weren't included in the correspondence between Mieczysław Czychowski and his mother, selected fragments of letters from Mieczysław Czychowski and Wiktoria Cychowska in the original version. In addition, in this chapter the reader will find a part entitled *Selected fragments of Mieczysław Czychowski's correspondence with other people*.

The volume II chapter entitled *The auxiliary apparatus* consists of an alphabetical index of poems incipits, alphabetical index of poems titles, chronological and thematic index of correspondence, alphabetical list of abbreviations and symbols used in the study.

Streszczenie w języku polskim

Mieczysław Czychowski, poeta i jednocześnie artysta-malarz, urodził się w Dzbeninie k. Ostrołęki 26 maja 1931 r., zmarł natomiast 23 stycznia 1996 r. w Gdyni Redłowie, w wieku 65 lat. Debiutował socrealistycznym wierszem w „Dzienniku Bałtyckim” w 1951 roku, dziewięć lat później nakładem Wydawnictwa Morskiego ukazał się jego debiutancki tom poezji pt. *Miejsca wydrążone*. W 1958 roku ukończył studia malarskie w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Gdańsku, w czym nie przeszkodził mu brak jednej z dłoni, którą stracił w wyniku nieszczęśliwego wypadku w dniu przyjętym jako pierwszy dzień pokoju po II Wojnie Światowej.

Od 1950 aż do śmierci Czychowski był związany z Trójmiastem, gdzie mieszkał i głównie publikował. W lokalnym środowisku poetów (zarówno swoich rówieśników, jak i twórców pokoleniowo młodszych) oraz innych artystów, jak również nielicznych w Gdańsku w czasach głębokiego PRL znawców literatury, był uznawany za artystę o wielu talentach, wszechstronnego malarza i zdolnego pisarza, którego możliwości pióra i pędzla wykraczały daleko poza lokalność. Mieczysław Czychowski prowadził kontrowersyjny styl życia, co powodowało, że przez lata jego postać obrastała różnymi legendami.

Apogeum twórczości Czychowskiego, zarówno literackiej, jak i plastycznej, przypadło na lata 60. oraz 70. XX wieku. Wtedy to artysta rodem z mazowieckiej wsi był z pewnością jednym z najważniejszych trójmiejskich poetów – jego pisarstwo było obecne i zauważalne we wszystkich zbiorowych antologiach twórczości liryków Wybrzeża, w poszerzonych antologiach powojennych poetów polskich, było także omawiane w rozmaitych recenzjach publikowanych na łamach prasy i w wydawnictwach zwartych, nieco później również w pracach naukowych badaczy związanych z Uniwersytetem Gdańskim.

Praca pt. *Mieczysław Czychowski. Wybrane poezje i korespondencja. Komentowana edycja krytyczna*, została napisana w latach 2011-2020 pod kierunkiem prof. dra hab. Stefana Chwina na Uniwersytecie Gdańskim. Składa się z dwóch tomów – pierwszego pt. *Komentarz. Zarys biografii Mieczysława Czychowskiego* oraz drugiego pt. *Źródła* – o objętości nieco ponad 1 000 stron.

Pierwsza część tomu I pt. *Słowo wstępne* jest wykładnią najważniejszych informacji, z jakimi czytelnik winien zapoznać się przed lekturą pracy.

W tomie I pierwsza część rozdziału I pt. *Komentarz. Zarys biografii*

Mieczysława Czychowskiego, dotyczy okresu od urodzenia artysty (1931) do opuszczenia przez niego rodzinnej wsi Dzbenin k. Ostrołęki w wieku dziewiętnastu lat. Stanowi ona zbiór hipotez biograficznych, które zostały oparte na zachowanych dokumentach i zapiskach poety-malarza oraz wspomnieniach jego siostry. W tej części został ukazany, na przykładzie Czychowskiego, m.in. sposób funkcjonowania wyrzutka w przestrzeni wiejskiej. Wiele wskazuje na to, że właśnie odszczepieńcem był Czychowski w Dzbeninie co najmniej od roku 1945 do opuszczenia rodzinnej wsi, może zaś i wcześniej.

Autor pracy stara się odpowiedzieć w tej części wywodu m.in. na następujące pytania. Czy biografia poety-malarza obejmująca pierwszych dziewiętnaście lat jego życia charakteryzuje się czymś niezwykłym, co wyróżnia go spośród innych pisarzy pochodzenia wiejskiego, którzy w PRL tworzyli nurt tzw. literatury chłopskiej? Może udziałem młodego Czychowskiego stały się wydarzenia, które – z racji zaistnienia w określonych realiach historycznych – wpisywały się raczej w ogólny rys doświadczenia pokoleniowego? Czy Czychowskiego jako poetę w jakiś szczególny sposób interesowały tematy dzieciństwa, matki, wojny, podróży? Jeśli tak, w jaki sposób toposy te funkcjonowały w jego liryce?

Druga część rozdziału I w tomie I niniejszego opracowania dotyczy okresu od 1 IX 1950 do 18 VI 1952 roku, nazywanego w pracy okresem orłowskim, który był czasem nauki Czychowskiego w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Gdyni Orłowie i jednocześnie początkiem jego twórczości literackiej i plastycznej na Wybrzeżu. Autor zarysowuje tu m.in. sposób funkcjonowania mechanizmu awansu społecznego w PRL oraz ukazuje, jak w latach 1950-1952 następowała gwałtowna przemiana Mieczysława Czychowskiego z wiejskiego chłopca w młodego artystę o wysokich twórczych aspiracjach. Przyszły poeta-malarz był wówczas jednym z wielu młodych ludzi biorących swój rodowód z terenów wiejskich, przed wojną hermetycznie zamkniętych i tworzących osobną – względem miast – rzeczywistość, którzy opuścili rodzinne strony, korzystając z możliwości zdobycia wykształcenia dzięki przyjętej wówczas przez władzę ideologii.

Autor pracy stara się odpowiedzieć w tej części wywodu m.in. na następujące pytania. Czy był Czychowski podróżnikiem czy wygnańcem? Czy awans społeczny, którego dostąpił, stanowi modelowy przykład losu chłopskiego syna w mieście, czy przebiegał jednak nieco inaczej niż w przypadku innych pisarzy? Czy w juveniliach bądź w późniejszej twórczości autora *Misterium na uboczu* jest jakoś szczególnie

obecny temat przemiany, dynamiki losu, marzeń, nadziei? Co zajmowało go jako poetę w okresie nauki w liceum w Gdyni, gdy wspomnianej przemianie najbardziej podlegał?

Trzecia część rozdziału I w tomie I niniejszego opracowania dotyczy okresu od 1 IX 1952 do przełomu VII/VIII 1958 roku, nazywanego w pracy okresem studenckim, kiedy to Mieczysław Czychowski studiował w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Sopocie, następnie w Gdańsku, i był jeszcze przed wydaniem debiutanckiego tomu wierszy. Omówiono tu m.in. temat trudności artystów pochodzenia wiejskiego w PRL w zaadoptowaniu się do przestrzeni miasta i tzw. miejskiego stylu życia. Owe trudności stały się udziałem Czychowskiego po okresie euforii przemiany, ujawniając się w czasie studiów w PWSSP, lecz trwając także później.

Autor pracy stara się odpowiedzieć w tej części wywodu m.in. na następujące pytania. Jakie znaczenie w biografii Czychowskiego ma korespondencja z matką-chłopką, którą Mieczysław Czychowski zapoczątkował w 1950 roku i kontynuował przez kolejnych co najmniej 36 lat? W jaki sposób Czychowski wyzyskuje w swojej poezji toposy miasta i wsi? Jak charakteryzuje w liryce owe przestrzenie?

Czwarta część rozdziału I w tomie I niniejszego opracowania dotyczy okresu od IX 1958 do około 18 VI 1962 roku, nazywanego w pracy okresem tułaczki, i przenosi czytelnika do kolejnych lat egzystencji Czychowskiego na Wybrzeżu. Był to czas szczególnie dla niego trudny, po zakończeniu studiów, będący okresem oczekiwania na przydział mieszkania oraz tułaczki po rozmaitych miejscach, oczywiście bez poczucia stabilizacji, zwłaszcza zawodowej i finansowej. Okres ten, jak zostało to odzwierciedlone w korespondencji poety-malarza z rodzicielką, stanowił dla niego czas największych duchowych rozterek, przy czym trzeba także zaznaczyć, że były to lata dla Czychowskiego twórczo – jeśli chodzi o poezję – obfite.

W tej części pracy jej autor starał się ukazać, m.in., jakie były psychologiczne predyspozycje autora *Progresji* do egzystencji poza duchową wiejską ojczyzną oraz jak w jego przypadku mógł funkcjonować mechanizm traumy, być może nabytej już w dzieciństwie, najwyraźniej – wiele na to wskazuje – ujawnionej zaś w pełni w listach w okolicach 1960 roku. Autor pracy stara się odpowiedzieć w tej części wywodu m.in. na następujące pytania. Czy w liryce poety-malarza czytelnik spotyka się z tematem traumy? Jeśli tak, w jaki sposób temat ten jest w poezji Czychowskiego realizowany?

Piąta część rozdziału I w tomie I niniejszego opracowania dotyczy dziesięciolecia 1962-1972, w którym Czychowski rozpoczął dość intensywne

funkcjonowanie w środowisku gdańskich pisarzy. Czytelnik poznaje tu m.in. środowisko literackie Wybrzeża tamtych lat, zapoznaje się z próbą umiejscowienia twórczości Mieczysława Czychowskiego wśród dorobku poetów nie tylko gdańskich, lecz także skupionych w ośrodkach warszawskim oraz krakowskim (pokolenie „Współczesności”, Orientacja Poetycka Hybrydy, twórczość tzw. chłopska). W tej części wywodu zostaje też m.in. scharakteryzowana poezja Czychowskiego według percepcji krytyki.

Szósta część rozdziału I w tomie I niniejszego komentarza dotyczy niemal 25 lat życia Mieczysława Czychowskiego, rozpoczynając od roku 1972, kiedy to poeta-malarz niewątpliwie obniżył swoje pisarskie loty. Autor wywodu, uwzględniając postać dzbenińskiego artysty, stara się tu m.in. przybliżyć zagadnienie niemocy twórczej i wypalenia artystycznego. Autor stara się też odpowiedzieć w tej części wywodu m.in. na następujące pytanie. Czy w liryce Czychowskiego z lat zwłaszcza 80. czytelnik odnajdzie jeszcze teksty, których gdański twórca nie powstydziliby się we wcześniejszym okresie swojej pisarskiej aktywności?

Rozdział II tomu I jest wyłożeniem zasad wydania wybranych wierszy oraz korespondencji Czychowskiego z krótkim omówieniem trudności napotkanych w czasie opracowywania i komentowania źródeł. Wyłącznie listy poety-malarza zostały opatrzone około tysiącem przypisów objaśniających, których treść została opracowana na bazie rozmów przeprowadzonych z wszystkimi do dzisiaj żyjącymi ważniejszymi osobami, które znały Czychowskiego, jak również kwerendy m.in. całej spuścizny artysty zachowanej w kilkunastu archiwach, przede wszystkim w archiwum Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Jest to objętościowo olbrzymi materiał, którego opanowanie wymagało wielomiesięcznej pracy.

Rozdział III tomu I stanowi bibliografia, składająca się na ponad 40 stron.

Dopełnieniem pracy w rozdziale IV tomu I są dodatkowo zamieszczone fotografie, podobizny autografów i reprodukcje prac malarskich Czychowskiego pozyskane z rozmaitych źródeł.

Tom II zawiera następujące rozdziały: *Wiersze wybrane*, *Korespondencja*, *Aparat pomocniczy*.

W tomie II w rozdziale pt. *Wiersze wybrane* znalazły się w pierwszej kolejności wybrane wiersze Mieczysława Czychowskiego publikowane w tomach i zbiorach poezji (*Powroty*, Ostrołęka 1985, *Miejsca wydrążone*, Gdynia 1960, *Misterium na uboczu*, Gdynia 1966, *Progresje*, Gdynia 1968, *Zapisywanie trenu*, Gdańsk 1971, *Lasem, losem*,

zboczem życia, Gdańsk 1974, *Krwią lamowane*, Gdańsk 1979, *Wiersze wybrane*, Gdańsk 1985, *Pisane na szybie*, Gdańsk 1988) uzupełnione objaśnieniami oraz odmianami tekstu tych wierszy opracowanymi na podstawie porównań publikacji w tomach oraz zbiorach retrospektywnych, jak również wybrane wiersze Mieczysława Czychowskiego niepublikowane w tomach i zbiorach poezji w opracowaniu edytorskim, uzupełnione objaśnieniami i wybrane na podstawie porównań różnych wersji rękopiśmiennych i maszynopisowych wszystkich zachowanych redakcji.

W tomie II w rozdziale pt. *Korespondencja*, w części pt. *Korespondencja Mieczysława Czychowskiego z matką Wiktorią Cychowską (1° voto Cychowską) z d. Romanik*, pojawiają się listy pogrupowane chronologicznie w sposób następujący: 1 IX 1950-18 VI 1952, okres orłowski (czas nauki w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych w Gdyni Orłowie – początek twórczości literackiej i plastycznej na Wybrzeżu), 31 IX 1952-VII/VIII 1958, okres studencki (czas nauki w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Sopocie/Gdańsku – przed wydaniem debiutanckiego tomu wierszy), IX 1958-przed 18 VI 1962, okres tułaczki (czas przed zamieszkaniem w Gdyni – okolice debiutu książkowego), od ok. 18 VI 1962-przed 21 XI 1972, okres twórczy (czas mieszkania w Gdyni przy ul. Świętojańskiej, następnie w Gdańsku przy ul. Kręckiego – rozkwit twórczości literackiej i plastycznej), od ok. 21 XI 1972, okres rodzinny (czas mieszkania w Gdańsku przy ul. Kartuskiej – schyłek twórczości literackiej), listy, fragmenty i koperty, których nie udało się włączyć w układ korespondencji Mieczysława Czychowskiego z matką, wybrane fragmenty listów Mieczysława Cychowskiego i Wiktorii Cychowskiej w wersji oryginalnej. Ponadto w rozdziale tym czytelnik odnajdzie część pt. *Wybrane fragmenty korespondencji Mieczysława Cychowskiego z innymi osobami*.

W tomie II w rozdziale pt. *Aparat pomocniczy* znalazły się: alfabetyczny indeks incipitów wierszy, alfabetyczny indeks tytułów wierszy, chronologiczny i tematyczny indeks korespondencji, alfabetyczny wykaz skrótów i oznaczeń użytych w opracowaniu.